

УДК 343.13(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2025.1.24>**О.О. Нагорнюк-Данилюк,**кандидат юридичних наук,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ

ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В ПОРЯДКУ СПЕЦІАЛЬНОГО СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У статті досліджено питання здійснення судового розгляду в порядку спеціального судового провадження та окреслено шляхи вдосконалення процедури оскарження судового рішення, ухваленого за його результатами. Зазначено, що спеціальне судове провадження є винятковою формою кримінального процесу, яка застосовується у випадках відсутності обвинуваченого, що переходить від правосуддя, перебуваючи на окупованій території або за кордоном. Основна увага приділяється забезпеченню дотримання права на захист обвинуваченого та процесуальним гарантіям під час проведення такого судового розгляду. Проаналізовано проблеми участі захисника за призначенням, який, не маючи контакту з підзахисним, часто виконує свої обов'язки формально. Наголошено, що така ситуація створює ризики порушення права на захист. Відтак, для підвищення ефективності захисту запропоновано удосконалити законодавче регулювання повноважень захисника та внести зміни до Правил адвокатської етики з визначенням стандартів поведінки адвоката під спеціального судового провадження. Окремо досліджено проблеми оскарження судових рішень, ухвалених за результатами спеціального судового провадження. Виявлено прогалини в правовому регулюванні щодо можливості поновлення процесуальних строків для обвинувачених, які повернулися з тимчасово окупованих територій або іноземних держав. У зв'язку з цим запропоновано внести зміни до статей 395, 436 Кримінального процесуального кодексу України, передбачивши можливість обвинуваченим оскаржувати судові рішення, ухвалені за результатами спеціального судового провадження в апеляційному чи касаційному порядку в разі наявності поважних причин їх відсутності під час первинного розгляду. Зауважено, що вдосконалення законодавчих механізмів має на меті забезпечити баланс між ефективністю судового провадження та захистом прав обвинуваченого. Запропоновано закріпити норми, що регулюють повторний судовий розгляд, у випадку повернення особи та визнання її аргументів обґрунтованими. Ці зміни сприятимуть підвищенню рівня правової визначеності, дотриманню стандартів справедливого судового розгляду та виконанню міжнародних зобов'язань України у сфері захисту прав людини.

Ключові слова: спеціальне кримінальне провадження, спеціальне судове провадження, права людини, суддя, судове засідання, судове рішення.

Актуальність теми. Здійснення судового розгляду в порядку спеціального судового провадження зумовлюється актуальними потребами національної правозастосовної практики, особливо в умовах воєнного стану, масового переміщення населення, збройної агресії проти України, зростанням кількості осіб, які переходять від органів досудового розслідування та суду, зокрема підозрюваних у вчиненні особливо тяжких злочинів, у тому числі воєнних.

Інститут спеціального судового провадження (in absentia), передбачений главою 24-1 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України [1], є винятковим процесуальним механізмом, що дозволяє забезпечити реалізацію функцій

кримінального переслідування та відновлення справедливості у випадках, коли обвинувачений свідомо ухиляється від правосуддя. Застосування цього інституту має особливе значення для розслідування воєнних злочинів, злочинів проти основ національної безпеки, терористичної діяльності та систематичного домашнього насильства, в яких підозрювані цілеспрямовано уникають судового розгляду.

Однак практика судового розгляду у порядку спеціального провадження супроводжується численними проблемами, серед яких: неоднозначність тлумачення процесуальних умов для ініціювання in absentia-провадження; відсутність усталених критеріїв належного повідом-

лення обвинуваченого про судовий розгляд; ризики порушення права на захист, гарантованого Конституцією України [2] та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (ЄКПЛ) [3].

У зв'язку з цим дослідження питань, пов'язаних із забезпеченням балансу між ефективністю правосуддя та дотриманням фундаментальних прав особи, набуває особливої важливості. Не менш значущим є й аналіз судової практики, яка формується щодо тлумачення підстав для застосування спеціального провадження, процесуальних гарантій учасників, ролі захисника та меж дискреції суду.

Таким чином, вивчення особливостей здійснення судового розгляду в порядку спеціального судового провадження є актуальним як з точки зору забезпечення доступу до правосуддя в умовах переховування обвинуваченого, так і гарантування дотримання прав людини в умовах надзвичайних обставин. Це дослідження має теоретичне, практичне та правотворче значення для удосконалення кримінального процесуального законодавства України відповідно до міжнародних стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання правової регламентації та практичного застосування інституту спеціального кримінального провадження неодноразово ставали предметом наукових дискусій серед вітчизняних учених-процесуалістів, серед яких слід відзначити І. В. Басисту, І. В. Гловюк, М. А. Макарова, В. В. Михайленка, Є. М. Пеліхос, Л. Д. Удалову, А. В. Шевчишена, Д. М. Шишмана та ін. Їхні наукові розвідки становлять концептуальну базу для теоретичного осмислення сутності, функцій та правових меж спеціального провадження у кримінальному процесі.

Водночас, з урахуванням динаміки змін у законодавстві, сучасного безпекового контексту та практичних викликів, кримінальна процесуальна наука сьогодні потребує поглибленого аналізу й узагальнення правозастосовної практики здійснення судового розгляду в порядку спеціального судового провадження. Особливу увагу потребує уточнення процесуальних стандартів, дотримання прав обвинуваченого, який не бере участі у провадженні, а також узгодження положень національного законодавства з міжнародно-правовими зобов'язаннями України.

Виклад основного матеріалу. Судове провадження – це основна стадія кримінального провадження, на якій суд колегіально або

суддя одноособово за участю сторін з дотриманням усіх засад кримінального провадження розглядає кримінальне провадження по суті. Спеціальне судове провадження здійснюється відповідно до загальних положень судового розгляду. Судові справи розглядаються в залах судових засідань, які мають відповідну нумерацію. Під час судового розгляду справи здійснюється повне фіксування судового засідання за допомогою звукозаписувального технічного засобу. Фіксування судового засідання технічними засобами здійснює секретар судового засідання або за розпорядженням головуючого інший працівник апарату суду [4].

Відповідно до підпункту «б» п. 3 ст. 6 ЄКПЛ кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення повинен мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту. Необхідно додати, що для спеціального судового провадження актуальні ті ж самі загальнопроцесуальні проблеми щодо процесуального статусу захисника, способу визначення його прав у Кримінальному процесуальному кодексі (КПК) України, узгодженості кримінального процесуального законодавства з положеннями спеціального законодавства, яке стосується діяльності адвокатів, співвідношення процесуальних можливостей збирання доказів стороною обвинувачення і захисту тощо.

Наявність часу і можливостей, необхідних для підготовки свого захисту, є складовим компонентом справедливого суду, який проявляється в тому, що самої лише декларації про можливість захищатися недостатньо, право на захист перестає бути ілюзорним і стає ефективним за наявності відповідних ресурсів, в першу чергу, часу і можливостей [5, с. 198]. Проте, слід зауважити, що чинний КПК України не містить переліку прав адвоката підозрюваного чи обвинуваченого, лише зазначено, що захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику (ст. 46 КПК України). З огляду на це можна дійти висновку, що діяльність адвоката у кримінальному провадженні може набути здебільшого формального характеру [6]. Це в тому числі підтверджується судовою практикою: здебільшого захисники не заперечують проти задоволення клопотання про здійснення спеціального судового провадження [7; 8]; покладаються на розсуд суду [9; 10]; заперечують проти задово-

лення клопотання про здійснення спеціального судового провадження, але не наводять жодних аргументів [11; 12], а іноді навіть підтримують клопотання прокурора про здійснення спеціального судового провадження [13].

Відповідно до прецедентної практики Європейського суду з прав людини гарантія, визначена підпунктом «b» п. 3 ст. 6 ЄКПЛ означає, що ефективна підготовка захисту по суті головних обвинувачень може включати проведення з його боку всіх «необхідних заходів». Обвинувачений повинен мати можливість організувати свій захист належним чином і без перешкод можливості викласти суду, який розглядає справу, всі необхідні аргументи захисту і таким чином вплинути на результат провадження (п. 65 рішення у справі «Іглін проти України» 2012 року) [14].

Однак, в ЄКПЛ не визначено, які саме заходи мають застосовуватися для підготовки до захисту, а використовується термін «необхідні для підготовки свого захисту».

Для спеціального судового провадження одним із актуальних залишається питання участі захисника за призначенням, який не контактує з підзахисним. Д. М. Шишман зазначає, що позиція захисника за призначенням під час спеціального кримінального провадження (*in absentia*), коли, не маючи контакту з підозрюваним, обвинуваченим, він не може узгодити з ним тактику дій, повинна зводитися до належного виконання функції захисту відповідно до вимог чинного законодавства та будуватися за принципами «не нашкодити» інтересам підозрюваного та «захистити» його права, зокрема: з'являтися за викликом слідчого, прокурора, слідчого судді, суду для участі у слідчих (розшукових), процесуальних діях і судових засіданнях, захищати права й інтереси підозрюваного, обвинуваченого під час їх проведення, а у разі неможливості прибути за наявності поважних причин – завчасно повідомити про це уповноважену особу; здійснювати нагляд за дотриманням прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого з боку уповноважених органів під час всього спеціального кримінального провадження (*in absentia*), а у разі їх порушення; вживати передбачених законом заходів; оскаржувати незаконні дії та рішення уповноважених державних органів тощо; аналізувати зібрані докази на предмет їх допустимості, належності та достатності, а у разі невідповідності їх вимогам кримінального процесуального законодавства – доводити це суду [15].

На нашу думку, А. В. Шевчишен та Д. О. Шумейко обґрунтовано звертають увагу на необхідність удосконалення нормативно-правового регулювання повноважень захисника в умовах спеціального судового провадження, зокрема з метою недопущення формування викривленої практики зведення його ролі до формального одержувача копій процесуальних документів, що підлягають врученню обвинуваченому. З метою подолання зазначених викликів автори пропонують внести відповідні зміни до Правил адвокатської етики, які б закріпили етичні та професійні орієнтири для адвоката, що надає правову допомогу у спеціальному кримінальному провадженні, особливо за відсутності безпосереднього контакту з підзахисним. У такому процесуальному контексті захисник має діяти в межах своєї професійної компетентності, керуючись власним досвідом, глибоким аналізом обставин справи та об'єктивною оцінкою наявних доказів, аби забезпечити належну реалізацію права на захист, гарантованого як Конституцією України, так і міжнародними стандартами. Особливої важливості в цьому аспекті набуває дотримання принципів добросовісності, неупередженості та правової обґрунтованості при формуванні правової позиції сторони захисту у провадженнях *in absentia*. Формування такої позиції без участі клієнта потребує від адвоката етичного балансу між забезпеченням законності захисту та уникненням можливого зловживання процесуальними правами, що підкреслює необхідність закріплення відповідних етичних стандартів у спеціальному нормативному регулюванні [4; 16].

Ураховуючи зазначене, погоджуємось з пропозицією у ч. 4 ст. 46 КПК України уточнити, що під час спеціального кримінального провадження (спеціального досудового розслідування, спеціального судового розгляду) захисник самостійно на користь свого клієнта реалізовує його права, передбачені пунктами 8–16 ч. 3 ст. 42 КПК України.

Вивчення процесуальних документів (скарги, заяви, клопотання, ухвали, вироки) у спеціальному кримінальному провадженні, показало, що коли захисник обґрунтовано заперечує проти задоволення клопотання про здійснення спеціального судового провадження, то свої заперечення переважно обґрунтовує:

1) безпідставністю здійснення спеціального судового провадження (необізнаність підзахисного про кримінальне провадження);

2) вина підзахисного не доведена (адже мотив і умисел на вчинення злочину неможливо встановити, зважаючи на те, що вони є суб'єктивними ознаками, а підзахисний жодного разу не був допитаний у кримінальному провадженні);

3) недопустимістю і неналежністю доказів сторони обвинувачення (як правило, шляхом вказівки на процесуальні порушення).

Для спеціального судового провадження особливістю також є те, що обвинувачений зазвичай не контактує із захисником, а отже і не виявляє ініціативу у зверненнях до відповідних дисциплінарних органів щодо оцінки ефективності захисту, тому серед цих критеріїв відсутня важлива складова – позиція самого підзахисного. Проте, здійснення захисту за призначенням не є порушенням права на захист і спірні ситуації тут будуть вирішуватись швидше з позицій ефективності захисту, де, вважаємо, потрібно орієнтуватися не тільки на процесуальну активність захисника, а й враховувати інші критерії, зокрема своєчасність, кваліфікованість, послідовність позиції, а головне – відповідність дій захисника призначенню захисту: з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого – тобто інтересам підзахисного. Інша справа, що адвокати, які призначаються центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги, не завжди здійснюють ефективний захист підозрюваного, обвинуваченого чи то в силу об'єктивних обставин (відсутність можливості підготуватися до участі у процесі), чи суб'єктивних (не добросовісне виконання обов'язків) [17].

Строк ознайомлення з матеріалами кримінального провадження залежить як від суб'єктивних факторів (як швидко особа може ознайомлюватися з письмовими документами, які містять спеціальну термінологію), так і об'єктивних – кількість матеріалів, з якими потрібно ознайомлюватися, їх характеристика (текстовий матеріал, аудіо- чи відеозаписи). Таким чином, законодавчо визначити чіткий узагальнений проміжок часу, необхідний для ознайомлення з матеріалами кримінального провадження, недоцільно і неможливо. Тому, за загальним правилом питання адекватності часу та можливостей, наданих обвинуваченому, слід вирішувати в контексті обставин кожної конкретної справи (п. 65 рішення у справі «Іглін проти України» 2012 р.) [14].

Отже, для спеціального судового провадження, якщо обвинувачений не контактує з призначеним захисником, на суд покладається не тільки обов'язок щодо забезпечення права на захист, а й оцінка ефективності такого захисту. Крім зазначених вище обставин, суд, на нашу думку, крім оцінки дій сторони обвинувачення, також має приділити увагу діям захисника, які спрямовані на встановлення зв'язку із підзахисним для з'ясування його позиції щодо провадження та причин відсутності під час судового розгляду.

У матеріалах правозастосовної практики не виявили документів або посилань на те, що захисник за призначенням, який не має контакту з підзахисним, здійснював спроби встановити такий зв'язок. Вбачається, що висвітлення цих обставин у судових рішеннях сприяло б формуванню об'єктивної оцінки щодо справжньої позиції підозрюваного, обвинуваченого про його участь у провадженні.

Спільними ознаками спеціального судового провадження та спеціального досудового розслідування є: 1) необхідність постановлення ухвали про їх здійснення за наявності для цього підстав; 2) обов'язкова участь захисника; 3) порядок вручення процесуальних документів.

Суд має надавати особливого значення охороні прав і законних інтересів обвинуваченого як учасника спеціального кримінального провадження по забезпеченню повного та неупередженого судового розгляду з тим, щоб до обвинуваченої особи була застосована належна правова процедура в контексті приписів ст. 2 КПК України з дотриманням усіх загальних засад кримінального провадження з урахуванням особливостей, встановлених законом. Ці особливості вимагають від суду особливо критичної та прискіпливої оцінки доказів обвинувачення, тому до доказування у цьому випадку висуваються підвищені вимоги.

Окремої уваги потребує резолюція Комітету Міністрів Ради Європи (75)11 від 19 січня 1973 року «Про критерії, які регламентують розгляд, що проводиться у відсутність обвинуваченого». Так, розгляд може бути проведений у відсутності обвинуваченого: а) за умови своєчасного повідомлення особи про проведення розгляду і надання йому достатнього часу для підготовки захисту; б) наявності підтвердження про фактичне отримання такого повідомлення; в) за умови проведення розгляду в загальному порядку і наданні захисту права втручатися в цей

процес; г) за умови забезпечення надання особі судового рішення, прийнятого за наслідками розгляду, і обчислення термінів на оскарження з моменту вручення такого рішення; д) за умови надання особі права на оскарження судового рішення; ж) за умови забезпечення права особи на повторне проведення розгляду в загальному порядку, якщо його відсутність була викликана наявністю поважних причин, про які він не міг повідомити уповноважені органи [18].

Тому, з метою реалізації п. 6 (мінімальне правило) Резолюції (75) 11 Комітету Міністрів Ради Європи пропонуємо копію судового рішення надсилати за останнім відомим місцем її проживання чи перебування, а також надсилається захиснику. У зв'язку з цим, видається за необхідне доповнити ч. 7 ст. 376 КПК України абз. 2 наступного змісту: «Особі, щодо якої здійснювалося спеціальне судове провадження, копія судового рішення надсилається за останнім відомим місцем її проживання чи перебування, а також надсилається захиснику».

Далі, переходячи до проблеми оскарження судового рішення у кримінальному процесі. Зауважимо, що апеляційна скарга подається, у тому числі й на судові рішення, ухвалені судом першої інстанції; ухвали слідчого судді – безпосередньо до суду апеляційної інстанції. Така скарга може бути подана на ухвали суду першої інстанції – протягом семи днів з дня її оголошення. Якщо ухвалу суду або слідчого судді було постановлено без виклику особи, яка її оскаржує, або якщо вирок було ухвалено без виклику особи, яка його оскаржує, в порядку, передбаченому ст. 382 КПК України, то строк апеляційного оскарження для такої особи обчислюється з дня отримання нею копії судового рішення [1].

Як бачимо, у ст. 395 КПК України нічого не сказано про засудженого, щодо якого здійснювалося спеціальне судове провадження та який повернувся в тому числі з тимчасово окупованої території України або території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, та у якого наявні поважні причини неприбуття на виклик суду. У зв'язку з цим пропонуємо, доповнити ч. 3 ст. 395 КПК України абз. 3 наступного змісту: «Якщо засуджений, щодо якого здійснювалося спеціальне судове провадження, повернувся, в тому числі з тимчасово окупованої території України або території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, та у якого наявні поважні причини неприбуття на виклик суду,

апеляційна скарга на судові рішення, ухвалені судом першої інстанції в порядку спеціального судового провадження (in absentia), подається стороною захисту протягом тридцяти днів з дня повернення».

У випадку скасування рішення, яке набрало законної сили, касаційним судом і направлення справи на новий розгляд перестають існувати правові підстави утримання особи. При цьому досить часто виникають ситуації коли особі необхідно обрати запобіжний захід, щоб вона не ухилялася від судового розгляду при перегляді справи. У зв'язку з цим, видається за необхідне доповнити ст. 436 ч. 2 наступного змісту: «2. Якщо суд касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги скасує судове рішення і призначить новий розгляд у суді першої чи апеляційної інстанції, то він з урахуванням особливостей, передбачених цією главою, має право обрати запобіжний захід».

Вдосконалення таких вищезазначених законодавчих механізмів має на меті забезпечити баланс між ефективністю судового провадження та захистом прав обвинуваченого.

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що кримінальним процесуальним законодавством для спеціального судового провадження визначено: підстави та умови для здійснення спеціального судового провадження; вимоги до прокурора та порядок дій суду; порядок інформування обвинуваченого про хід і результати спеціального судового провадження; можливість судового розгляду в одному кримінальному провадженні за наявності у такому провадженні інших обвинувачених за клопотанням прокурора; порядок дій суду у разі, якщо підстави для спеціального судового розгляду перестали існувати; обов'язковість дослідження всіх наданих доказів. Згідно цього, спільними ознаками спеціального судового провадження та спеціального досудового розслідування є: 1) необхідність постановлення ухвали про їх здійснення за наявності для цього підстав; 2) обов'язкова участь захисника; 3) порядок вручення процесуальних документів.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
4. Шумейко Д. О. Особливості здійснення судового розгляду у спеціальному кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 435–438.
5. Михайленко В. В. Реалізація засади верховенства права у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2019. 281 с.
6. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 7 жовтня 2014 р. № 1689-VII: зауваження Головного юридичного управління. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=51914
7. Ухвала Вінницького міського суду Вінницької області у справі № 127/11387/16-к від 10.05.2017 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66589185>.
8. Ухвала Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області у справі № 242/2268/17 від 03.12.2020 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93280170>.
9. Ухвала Першотравенського міського суду Дніпропетровської області у справі № 186/1284/23 від 03.10.2024 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122046275>.
10. Ухвала Першотравенського міського суду Дніпропетровської області у справі № 186/1242/23 від 21.02.2024 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117130609>.
11. Ухвала Першотравенського міського суду Дніпропетровської області у справі № 186/346/23 від 30.05.2024 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119381603>.
12. Ухвала Святошинського районного суду м. Києва у справі № 759/6423/17 від 04.07.2018 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75107503>.
13. Ухвала Слов'янського міськрайонного суду Донецької області у справі № 243/4863/17 від 01.09.2017 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/68576035>.
14. Справа «Ірлін проти України» (Заява № 39908/05) : рішення Європейського Суду з прав людини від 12.01.2012 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_780
15. Шишман Д. М. Проблемні питання участі захисника у спеціальному кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 259–264.
16. Шевчишен А. В. Проблемні питання участі захисника у спеціальному досудовому розслідуванні. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 10 листопада 2017 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2017. С. 275.
17. Пеліхос Є. М. Забезпечення права на ефективний захист у кримінальному провадженні in absentia URL:http://www.lsej.org.ua/11_2021/185.pdf
18. Саленко О. In absentia у справах про воєнні злочини: проміжні висновки моніторингу. URL: <https://uba.ua/ukr/news/in-absentia-u-spravakh-pro-vonn-zlochini>

Nahorniuk-Danyliuk O.O. Conducting court proceedings in a special court proceeding

The article examines the issues of conducting court proceedings in the special court proceedings and outlines the ways to improve the procedure for appealing against a court decision made on the basis of its results. It is noted that special court proceedings are an exceptional form of criminal proceedings which are used in cases where the accused is absent and is a fugitive from justice, being in the occupied territory or abroad. The main focus is on ensuring the observance of the right to defence of the accused and procedural guarantees during such a trial. The author analyses the problems of participation of an appointed defence counsel who, having no contact with the defendant, often performs his/her duties formally. It is noted that this situation creates risks of violation of the right to defence. Therefore, in order to improve the effectiveness of defence, the author proposes to improve the legislative regulation of defence counsel's powers and to amend the Rules of Attorneys' Ethics with the definition of standards of conduct of an attorney-at-law in special court proceedings. The article also examines the problems of appealing against court decisions made as a result of special court proceedings. The author identifies gaps in legal regulation regarding the possibility of renewal of procedural terms for defendants who have returned from the temporarily occupied territories or foreign countries. In this regard, it is proposed to amend Articles 395 and 436 of the Criminal Procedure Code of Ukraine to allow defendants to appeal against court decisions made as a result of special court proceedings in appeal or cassation proceedings if there are valid reasons for their absence during the initial consideration. It is noted that the improvement of legislative mechanisms is aimed at striking a balance between the efficiency of court proceedings and protection of the rights of the accused. The author proposes to consolidate the rules governing retrial in case

of return of a person and recognition of his/her arguments as substantiated. These changes will help to increase the level of legal certainty, compliance with fair trial standards and fulfil Ukraine's international human rights obligations.

Key words: *special criminal proceedings, special court proceedings, human rights, judge, court hearing, court decision.*